

Lisa 2

Arhiivitekstide kataloog

Käesolev arhiiviteadete kataloog on koostatud vastavalt Rapla Vallavalituses ja MTÜ Eesti Kohapärimuse Keskus vahel sõlmitud töövõtulepingule nr 12-13/2022/53 ja sisaldab järgmist informatsiooni:

- 1) Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kohapärimuse andmebaasis Koobas ja kohapärimuse töörühma välitöödel Juuru kihelkonnas salvestatud intervjuude nimestikes leiduvad teated Härgla lubjakivimaardla uuringualal ja sellest 1 km raadiuses asuvate ajaloolis-kultuurilise väärtusega maastikuobjektide kohta;
- 2) Eesti Keele Instituudi (edaspidi EKI) kohanimekartoteegis leiduvad teated Härgla lubjakivimaardla uuringualal ja sellest 1 km raadiuses asuvate ajaloolis-kultuurilise väärtusega maastikuobjektide kohta;
- 3) Rahvusarhiivi 1930ndate aastate katastritabeli andmed.

EKI teated on kataloogi kopeeritud sedelipiltidena või lühemate tekstide puhul ka ümber kirjutatud. Kõik teated on varustatud viidetega. Endel Varepi kogu teated taludest ja saunadest on esitatud kataloogi põhiosas, teiste EKI kogude talude ja saunade info asub kataloogi lõpus uuritava ala talude ja saunade loendis koos teabega Rahvusarhiivi katastritabelist.

Teated on korrastatud objektide kaupa. Eelnimetatud kogud on läbi vaadatud nii tänase haldusjaotuse kui ka põhiliste tänapäevaste külade koosseisu kuuluvate vanade haldusüksuste osas: Härgla: mh Mõisaküla, Saaremõisa; Lõiuuse: mh Saunaküla; Pirgu: mh Kase küla, Mäe küla, Kärivere.

Teated lubjakivimaardla uuringualal ja sellest 1 km raadiuses paiknevatest maastikuobjektidest on tähistatud punase tekstiga „UURITAVAL ALAL“. Osa kohti on tähistatud uuritaval alal asuvaks oletuslikult, sellisel juhul on lisatud küsimärk. Osa kohti on aga uuritaval alal servaga, sellisel juhul on tehtud vastav märge. Kommentaarid teadete juures on sinise värviga, kataloogi koostamisel antud pealkirjad *boldis*.

Kataloog sisaldab ka arhiivitekste, milles mainitakse küll mõnd väljaspool käesoleva uuringu ala paiknevat objekti, kuid mille puhul on tegemist infoga, mis on kõnekas ka uuritava ala maastiku ja pärimuse interpreteerimisel. Leidub ka mõni selline arhiivitekst, mille sisu on üldisem ja mis on seetõttu lokaliseeritav ka uuritavale alale.

Oluline on ka märkida, et tegemist on välitööde eel koostatud lähteinformatsiooniga, mille alusel kaardistasime maastikku ja küsitlesime piirkonna elanikke. Seepärast sisaldab see ka niisuguseid teateid, mis töö käigus erinevatel põhjustel kõrvale jäid: näiteks nendest ei teatud midagi või selgus, et mõni kataloogis mainitud paik asub väljas pool uuritavat ala. Vastavate tulemuste täpne fikseerimine ei olnud käesoleva töö eesmärk. Huvi korral on aga võimalik siinse kataloogi ja intervjuude helisalvestiste alusel neid teateid ja kohti edasi uurida.

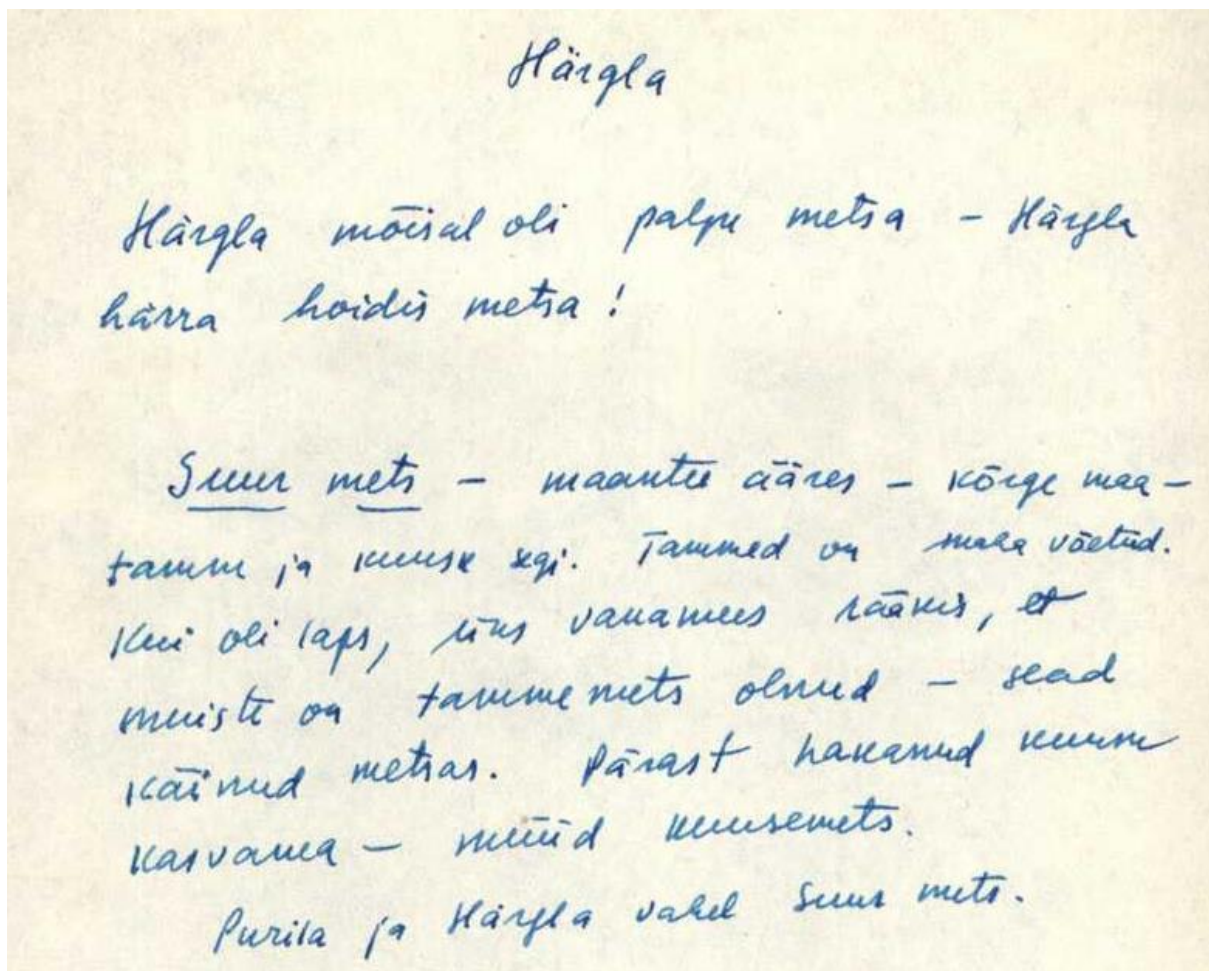
UURITAVAL ALAL: Mõisa mets, Tammiku mets, Suur mets, Mõisaproua park, Ööbiku mets, Rüngaste mets (?), Tammikuvärava tee, Seli Kirikutee

Suur mets

Härgla mõisal oli palju metsa – Härgla härra hoidis metsa!

Suur mets – maantee ääres, kõrge maa – tamm ja kuusk segi. Tammed on maha võetud. Kui oli laps, üks vanamees rääkis, et muiste on tammemets olnud – sead käinud metsas. Pärast hakanud kuusk kasvama – nüüd kuusemets. Purila ja Härgla vahel Suur mets.

EKI [8] (2150803) juu varep2 härgla

Eksitav koht metsas

Mõtlet, mina olen ka omas elus eksind olnud. Läksin lehmadega karja, ja mõtlet, olen siin lehmadega ja nii võõras kõik. Kuulsin, et Purila kell lööb sööma. Ja lehmad tõid mu välja.

Õõbiku Edkari ema eksis nii ära, et läks 5 km Selisse välja. Läks seenele.

Siin metsas on niisugune koht, mis ära eksitab kohe. Ma kartsin seda kohta alati ka, et ma sinna ei satu. Räägiti, et haldjas pidi ära eksitama sind. Ja mina mõtlesin ka, küll ma mõtlesin, kuidas ma siit välja saan, aga lehmad tõid mu koju ilusti.

RKM II 401, 483 (17) < Juuru khk, Juuru, Härgla Ridaküla, Tammemäe t – Mall Hiimäe < Anna Adra, s 1912 (1987)

Mets Purila Sepajaanilt otse minnes eksitab, haldja jäljed, eksitav põld, Näpsu poolt ots nõiutud

Rudolf Salm: Seesama siit otse minna, siin metsas eksitab. Metsa seest on tee, käid tee peal kõik. Purilas on üks põld, seal ka eksib. Turni Jüri sõitis oma hobusega vist peaaegu õõ läbi. Mina ei tea, Tuhalasse või kus ta tahtis minna. Pidi ikka Härgla teed keerama, aga ikka keeras ära seda Purila pool põldu. Näpsu poolt ots, seda peeti ikka nõiutuks. Seda teed, mis tuli üle põllunurga, siis seal kõik läksid valesti. Ja oma maja ei tunne ka ära siis.

Helene Salm: Haldja jälgedele satud, siis eksib ka. Haldjatest ma olen palju kuulnud, aga seda ma ei tea, mis nad teind on.

RKM II 401, 393/4 (26) < Harjumaa, Juuru, Rapla v, Purila k, Sepajaani – Mall Hiimäe < Rudolf Salm, 86 a, Helene Salm, s 1905 (1987)

Tammiku mets

Purila maitsal olid:

Tammiku mets — ida pool jõe, vahel pool
Härgküla teed — uueni
Tammiku — Purila
maitsa mets — jäi
Selja poole — mõisa lemmad uaisid.

[34] (2159641) juu varep2 purila

Mõisaproua park ja kiikumiskoht, Tammikuvärava tee

KS: Et aga, ee, kuskohas siin, ee, külahvas on koos käinud?

VA: Aa, koos! Eh, mina neid kiigeplatse küll ei tea.

KS: 'Mhmh'. (2) On siin kiik olnud?

VA: Ma ei tea seda ka. Mina oma nooruses küll ei ole kuskil käinud kiikumas, aga minu ämm rääkis, et, noh, et ku veel mõisaärra ja proua olid mõisas, sis, siis noh, kus see uhke kivi on, sealt läheb tee siia, siiapoole metsa sisse.

KS: Ahaa!

VA: Seal kasvas palju tammesid ja seal oli olnud mõisaproua, ee, park. No ta kiigest ei ole rääkind, tema rääkis ikka --

> KS: Ahah!

VA: Aga ta ütles korra, et ta kiigutas mõisaprouat, nad on kiigutanud. Aga ma ei tea sis, kas seal oli kiik siis.

KS: Ahah, seal on siis park?

VA: No enam ei ole seal midagi.

> KS: Enam ei ole üldse.

> VA: Nüüd on ta kõik täis kasvand, see on mets.

KS: Ahah.

VA: Nüüd ei ole, aga tol ajal, noh, see oli sis eelmise sajandi algul.

KS: Jah.

VA: Algupoole. Ämm oli sündind -- ta oli laps olnud ja sis külalapsed olid käinud.

KS: Mhmh.

VA: Et mõisaproua tahtis kiikuda.

KS: Mhmm.

VA: Nead olid kiigutand teda.

KS: Ahah, et ämm siis --

> VA: Aga no mina arvan ikka, et nad käisid siis ikka siin-siin-siin tammikus siis. Selle-selle-sellest on see koht, kus see kivi --

KS: Mhmh.

VA: Ja lähete siit, /kui on/mägi ülesse, see --

> KS: Me just mõtlesime, et kus see kruusatee läheb.

> VA: Jah. Selle kohta öeldakse siis, et ta on Tammikuvärava.

> KS: Ahah.

VA: Et meie ütleme: Tammikuvärava tee läheb Purilasse sealt.

KS: Ahhaa!

VA: Ja Purilas on juba see suur Viljandi maantee ju kohe ees. Et nisukene ühendus. (2) Kahe tee vahel.

KS: Vat sis!

VA: Jah. Aga noh, '/ei tea/'.

KS: Selle värava kohta ei ole mingit jutuid või lugusid?

> VA: Mina ei tea. Seda ma ei tea jah. Kust see värava nimi tuli või inimesed akkasid pärast, ku mõisasi enam polnud?

KS: Mhmh.

ERA, DH 279 (13) < Juuru khk, Härgla k, Tammemäe t < Juuru khk, Härgla k, Härgla mõisa valitsejamaja < Juuru khk, Mõisaküla, Kubja t - Epp Tamm, Kristen Suokass < Valve Adra, u 65 a (2009)

Mälestus juhuslikult kuuldud pärimusest

Mäletan, et käisin kord Härglas, see võis olla ka 2004. aasta maastikuinspeksiooni ajal, aga võis ka olla hiljem. Igaljuhul ei olnud mu käigu eesmärgiks sel korral pärimust koguda. Seega polnud mul ka salvestajat kaasas. Härgla härrastemaja lähistel kohtusin oma mäletamist mööda ühe vanema mehega, kes rääkis mulle muuseas, et Härgla Tammikus oli park suurte tammedega, kus mõisaproua käis kiikumas. See on kõik, mis mul on meeles. Mehe nime ma ei küsinud, see pärimuspala aga jäi meelde. Olen selles situatsioonis nüüd ise pärimuse edasikõneleja. Nüüd leidsin ka 2009. aasta intervjuude hulgast Valve Adra sama sisuga mälestuse. Mul on just meeles nii, et „mõisaproua park“ ja kiikumiskoht on just Härgla Tammikus. See ala on muidugi suur ja lai. Tasub kindlasti kohalike inimestega seda nüüd veel täpsustada.¹

Jüri Metssalu 2022

Ööbiku mets – metsasimmanite koht

Ööbiku-nimelised on elanud Härgla Ridakülas ehk siis metsa ääres asundustaludes (see tuleb välja Edgar Ööbikult kogutud teadetest) ja järgnev teade on kogutud Leida Nigulilt ka Ridakülast Uuevälja talust. Ööbiku nimi on mainitud ka metshaldja teates.

Kui mina veel 20-aastane olin, siis olid metsasimmanid. Pirgu silla peal oli, isegi meie ligidal Ööbiku metsas oli, Purila pargis... Tulid siis poisid-tüdrukud kokku ja tantsisid. Jaanitulel ka silla peal tantsisid laupäeva õhta. Kus täna oli, siis öedi jälle järgmine kord, kus oli. Ratastega käidi ja jalgsi, kes ligemal olid. Poiss võttis tüdruku toru peale ja viis ka ära sinna ja kodu jälle, nagu klappis. Lõõtsamees oli ka siis seal.

RKM II 401, 459 (25) < Juuru khk., Härgla k., Uuevälja t. – Mall Hiimäe < Leida Nigul, 79 a. (1987)

Kuradid ja nendest vabanemine Purila metsa vahel

Tekst pole täpsemalt lokaliseeritav, võimalik, et kõneleb ka Mõisa metsast ehk Härgla tammikust.

Mõisa kirjavedaja-poiss tulnud Purila metsa vahelt. Kurjad vaimud tulnud talle vastu kahe musta hobusega. Küsind poisilt: Kas tunned neid hobuseid? – Poiss pole tunnud. Siis kuradid seletand: Üks on Seli krahv, teine on Malla krahv.

Tõmmand siis hammastest tuld. Poiss kohkund ja sosistand: Oh sa Jeesuke! Siis kuradid kohe kadund.

ERA II 19, 482 (6) < Juuru khk, Kuimetsa v, Kuimetsa k, Kira t < Kaiu v – Rudolf Põldmäe < Mari Klandorf, 75 a (1929)

¹ Arvatavasti oli see vanem mees Tammeme talu peremees Kalju Adra, kes ei soovinud intervjuul osaleda, kuid tuli mulle appi auto akut laadima ja ütles maja taga oleva suurte kividega mäe kohta, et seal oli “park”.

Seli krahv kohtab nõida (motiivid sarnased eelmisega)

Seli mõisa kraff tulnud ja üks mees sõitnud talle järele. Mees kutsunud kraffi peale ja kraff annud mehele sigareti ette, aga kraff tuld ei ole tikust saanud. Mees võtnud tikku ja tõmbanud nelja amba pealt tuld. Kraff kohkunud ja tahtnud maha minna, mees ei ole lasknud ja küsinud kraffilt „Kas ta tunneb neid hobuseid?“ Kraff vastanud, et ta ei tunne ja mees ütelnud, et need neli hobust on neli kraffi. Edasi rääkis mees, et kui kraff oleks tunnud hobused siis ta oleks temagi muutnud hobuseks. Arvatakse, et see oli nõid.

ERA II 227, 113/14 (63) < Märjamaa khk., Haimre v., Moka k. < Vigala khk., Velise v. – Daime Puu, snd. 1925, Haimre algkooli õpilane < A. Järbach, 80 a (1939)

Hundid metsas lasevad Seli Sopi perenaise läbi

Purila elaniku Rita Nuiamäe juhtis tähelepanu, et Sopi talu on Seli-Koigis.

Vanasti olnud meie maal väga palju hunte. Seli Sopi vanaperenaine tulnud hobusega küla korralist teise perre viimast. Saanud metsa vahele, äkki hobune hüpanud tee pealt kõrvale, naine võtnud ohjad kõvasti pihku, juhtinud hobuse tee peale ja vaadanud, et kaks hunti seisavad keset teed. Naine mõelnud, et "kuidas ma neist mööda saan," hüüdnud: "Hei, mehed, tehke teed!" Hundid läinud ilusti teine teisele poole tee äärde, lasknud läbi, polevat kallale kippunudki ei hobusele ega naisele. Naine vaadanud tagasi, hundid istunud jälle tee peal.

ERA II 225, 665/7 (14) < Rapla khk., Rapla v., Kodila k., Uue-Oru t. < Rapla khk., Rapla v., Seli k., Sopi t. - Õie Aas, Kodila algkooli õpilane < Liisu Joller, 76 a. (1939)

Seli metsavaht pääseb kullikujulisest vaimust jõudes Härgla maale

Võimalik, et Härgla mõisa maa, mida tekstis nimetatakse, asub uuritaval alal.

Vanaisa räägib, et Seli mõisa väljal asuva rehe juures olevat vaimu nähtud. Kord oli üks metsavaht Ott öösel kella 12. ajal säält rehest mööda tulnud. Oli juba natuke edasi saanud, kui äkki suur kull mehe turja karanud. Ta olnud nii raske, et mehe kohe käpuli vajutanud. Niikaua oli mees käpuli käinud, kui ta oli Seli maalt Härgla maale saanud; siis oli kull seljast ära kadunud.

ERA II 224, 643 (1) < Juuru khk., Juuru v, Lõiuse k, Väljase t – Pearn Jakobson, 80 a < Ella Heinleht (1939)

Seli kirikutee

TO: Aga vat ma küsin vahele seda...

HL: Jah?

TO: ...et te ennem mainisite, see oli väga huvitav, oli see talunime seos, põhjasõjaaegne, aga et kas sellest Põhjasõja ajast on äkki veel mingeid kohti või et mingeid asju oleks räägitud?

HL: Põhjasõjast? Nojah...

TO: Mingeid niukesi kohti näiteks ümbruskaudu, mis on ka kuidagi Põhjasõjaga olnud...

HL: Muidu siit metsast läks, kutsuti Seli kirikutee. Selit tuli ja läks sinna ühe Tohvri talu juure välja, maantee peale. See oli sajanditevanune tee. Jah, jumal teab kui vana. See võis Põhjasõjast ka pärit olla. Aga noh, nüüd on tormide ja kõikide metsade rüüstamiste tõttu, on see tee, on täielikult otsa saand. Seda pole olemas. Seli kirikutee nimetati, sellepärast, et Seli rahvas käis Juuru kiriku.

TO: Jah. Missugune too tee oli? Kas ta oli lihtsalt metsatee või oli...

HL: Lihtsalt oli metsatee, kus oli kaks vankriroobast sees. Vankriroopad olid. Vankriga ju tol ajal liiguti, ega siis ei old traktoreid ega autosid. Jah-ja need roopad olid juba kohati nii sügavaks läinud et... ja näha.

ERA, DH 255 (13) < Juuru khk, Rapla v, Purila k, Pohla t < Tallinn - Tuuli Otsus, Ave Taavet < Herta Lind, s Steinfeldt, s 1925 (2009)

Kodune ja armas vankrikolin Seli kirikuteel, isa tõi ruudulisi kleidiriideid

HL: Ja-ja tihti, kui me siin elasime, siis jälle kuulsime kui loginal, vankrilogin oli. See oli ju nii-nii tuttav ja igapäevane. Vankrilogin läks siit poolt sennapoole ja tuli jälle õhtul tagasi. Läks Selisse. Ja ma mäletan, ega siis ei old nihukest kohutavat müra ega-ega kära niikui nüüd on. Vanker läks, see oli nii kodune ja armas, see vankrilogin. Ja kui me isat ootasime väljast tulema vankriga... Noh, isa käis turgus ja käis laatadel ja. Isa oli see, kes meil käis, kes kõik ostis. Kes minule ostis kõik kleidiriided. Ema ütles, vat nüüd tood seda, nüüd tood seda, nüüd tood pihturiid, nüüd tood särgiriid. Isa oli kõik see, kes kõik niuksed asjad... Ja isa teadis, missugust. Aga isa oli meesterahvas ja nüüd tagantjärele kui ma olen mõteld, siis kõik minu kleidid olid ruudulised. Väga ilusad, aga kõik olid ruudulised. Mitte ühtegi sitsikleiti mul ei old, kõik olid paremad riided. Aga isa kõik ostis, sellepärast nad olid kõik ruudulised. Ju siis isa silm ainult ruudulise peale läks.

TO: Mees ei osand nagu lillelist asja vaadata jah, meesterahvas jah.

HL: Vat. Ei jah, eks võib-olla lillelist oleks ka old, aga jah, kõik minu kleidid...

TO: A ruut on siuke hea kindel asi, eks ole noh.

HL: Ju vist, ju vist. Mul on kohe... Tead, aga-aga ilusad riided olid need küll.

ERA, DH 255 (14) < Juuru khk, Rapla v, Purila k, Pohla t < Tallinn - Tuuli Otsus, Ave Taavet < Herta Lind, s Steinfeldt, s 1925 (2009)

Seli kirikutee Rüngaste metsas

Rüngaste mets tundub olevat lõuna pool, praegu uuritavast alast väljas.

TV: Vat siit nüüd jookseb see... Rüngaste metsast jookseb see vana kirikutee, Seli kirikutee läbi. Aga siin ei ole praegu, eraldi nagu seda näidatud. Rüngaste. Rüngaste mets oli seal. Jah, Rüngaste.

ERA, DH 285 (39) < Juuru khk, Vankse k, Hansu t - Epp Tamm < Tõnis Vunder, üle 60 a (2009)

UURITAVAL ALAL: Oti koppel, Suur siht, vanad kerisekivid ja Sirgi heinamaa Seli kirikutee ääres

HL: Oota küsige jah, mis siis nüüd veel oleks huvitand.

TO: Kas muidu... ma küsin...

HL: Ah soo, selle-selle Põhjasõja...

TO: Et kas on äkki mingeid selliseid kohti ka, mis oleks räägitud just, et olekski mingite päris vanade sõdade lahingupaigad näiteks või?

HL: Vot lahingupaikadest ma ei tea siin. Aga üks-üks-üks nihuke koht oli siin, Seli kirikutee ääres oli, kutsuti Oti kopleks. Oti koppel. Et seal olevat üks mees ära mõrvatud.

TO: Jah?

HL: Vat nisukust asja ma kuulsin, aga rohkem ma sellest ei tea. Aga siis tuleb üks, nimetati Suur siht, seal taga kaugemal, mis ka praegu veel alles on. Ja-ja sedamööda ikka... see Seli kirikutee läks ikka Selisse, ja seal oli, isa näitas, ega mina ise poleks osand vaadata, a teeäärtes olid kõik kerisekivid ja. Et mis olid Põhjasõja ajast, talud olid teeääres old. Kerisekivid olid seal kõik. Noh, olid ju tol ajal kõik kerisega need ahjud. Ja siis noh... Ja veel, mis on. Eks kas siis... ega see sõda neid hävitand, aga inimesed siis surid, siis oli suur katkuaeg ka ju. Ja siis inimesed surid katku. Nii et inimesed on kõik ära surnd ja jäivadki talud tühjaks ja. Ja niimoodi see lõpp siis tuli nendel, et inimesed surid katku ära. Ja-ja need talud olid, kõik olid, teeäred oli kuni Selini peaaegu. Ja siis seal on üks, üks niuke heinamaa koht oli. Oli lage. Seal kasvasid üksikud tammed peal. Ja seda nimetati Sirgi... üks Sirgi talu tuleb veel seal Seli poole... nimetati Sirgi heinamaaks. Aga see oli ju ka näha, et see on kunagine talu põld old. Ta oli täiesti noh niuke lage maa. Aga sealt oli kogu aeg heina niidetud ja siis ta pold nagu võsasse saand kasvada. Aga näha oli kohe, et noh, kunagi seal oli, talu põld oli old. /---/

ERA, DH 255 (15) < Juuru khk, Rapla v, Purila k, Pohla t < Tallinn - Tuuli Otsus, Ave Taavet < Herta Lind, s Steinfeldt, s 1925 (2009)

UURITAVAL ALAL: Võluaas ehk Sirgi sõeru, Sirgi heinamaa

AP: Muidugi siin on, et nüüd Seli, Seli ja Härgla vahele siia jäetud suur Sirgisõeru. Metskond hoidis teda korras, siis teda nimetati suureks Võluaasaks, ja ma ei tea veel, mis nimetuste all ta oli.

JM: Võluaas?

AP: Jaa, selline hästi ilus koht on siin metsas. No vat see jääb nüüd selle sama... Kus see kaevamise koht oli, karjääri või see. Mis te ennem küsisite, see jääb sealt nüüd veel üks paarsada meetrit lõunapoole siis.

JM: Laagri metsast?

AP: Ei, mitte Laagri metsast, aga...

JM: Vaid sellest...

AP: ...vaid kus see teine karjäär oli. Kus neid luid on leitud. Mis talu see oli? Mis soo... soo-soo...

JM: Karisoo või?

AP: Karisoo jah. Et-et kui nüüd see sinna panna, et sellest, nendest kaevanduseaukudest paar-kolmsada meetrit jääb, jääb nagu sinnapoole. Aga nüüd ta on muidugi ka võssa kasvand. See oli niimoodi, et nende tammedega selline, mis see võib olla? Üks 3-4 hektarit. Kunagi ta oli, oli ainult suured, vanad tammed olid seal peal ja alt oli ilusti hein tehtud, selline noh, kuidas neid nimetatakse, ta ei ole mitte alvar. Ta ei ole luht ega alver, aga-aga ta on see. Kuidas teda nimetakse oma looduslik kooslus kohe.

JM: Loopealne või?

AP: Jah, loopealne oli ta.

JM: Mhm.

AP: Selline tammede ja seal ikka teinepool nüüd jälle tuli, tuli omakorda mägi nagu vastu. Ta jääb natukene mäe nõlva peale. Aga nüüd ta on muidugi palju on võssa kasvand. Aga-aga see piirid nagu on näha, täiesti nelinurkne tükk metsa sees.

JM: Mm.

AP: Vaatan, see on isegi siin kaardi peal nagu... Kus siin on Seli... Vat, seesama.

JM: See välu on näha?

AP: Jah, see valge.

JM: Oi, kui ilusti näha. Kuidas ta nimi on?

AP: Nüüd hüütakse Sirgisõeruks. Sirgisõeru. Ma ei teagi, mis ta siis. Ma arvan Sirgisõeru nime all ta on.

JM: Aga mis, mis vahepeal veel üks nimi ma kuulsin?

AP: Võluaas oli ta. Võluaasaks nimetati. Ma tean, see oli noh, siis, kui metskonnad ikka olid. Mina koolis, Härgla koolis käisin, see aeg oli. Võluaasa pealt sai läbi tulla teinekord.

JM: Huvitav, miks tal selline Võlu-nimi oli?

AP: Ma ei tea.

JM: Seda ei räägitud?

AP: Ei, aga metsameeste, metsameeste slängis ta, teda jah, öeldi. Kui, kui keegi rääkis Võluaasast, siis oli teada, mis kohast on jutt. Et ta oli niimoodi, niimoodi nagu. Aga nüüd ta Eesti aeg, veel Eesti aja lõpus. Mis Eesti aja lõpus? Eesti aja alguses tehti, tehti seal heina ja ta oli noh hooldatud, selles mõttes, et seal on, ma ei oska öelda, kümmekond tamme ja paar hästi sirget üksikut kuuske. Ja-ja noh kõik hein oli niidetud, siis ta oli selline hästi...

JM: Mhm.

AP: ...hästi tihe kooslus.

JM: Kas tema kohta võiks öelda puisniit?

AP: Jah, see on õige nimi.

JM: Mhm.

AP: Ma seda alverit ajasingi, et alver ja alver, aga eestipäraselt on õige nimi, jah.

JM: Kas see jääb ka riigimetsa või on see talude?

AP: Riigimets.

JM: Väga huvitav. Äkki seda saaks teha korda. Sest on olemas pärandkoosluste kaitseühing, kes käib võsa raiumas niukste kohtade peal.

AP: Noh, me siin üritasime isegi jahimeestega, aga me ei saand seda, seda nagu rida käima. Nende idee oli, või-või jahimeeste idee oli sinna, et-et oleks teda võsast sellega-sellega päästnud, et sinna saand söödapõllu teha.

JM: Mm.

AP: Aga-aga tähendab meie see kordategemise ettepanek, kui see täpselt sattus nüüd selle aja peale kui, kui metskonnad kadusid ja kogu see RMK süsteem muutus. Oli ju Purila metskond oli ja siis ta läks ju sinna Vahastusse ja, ja kogu see aeg iga paari aasta takka toimus mingi reform ja. Ja-ja kui ta nüüd ka Vahastust ära kadus, siis noh, meil on nagu selle kohapealt jahimehed on vait nüüd. Seal on, ühel mehel oli /.../ plats seal lihtsalt.

JM: Mhm.

AP: Aga jah, lihtsalt ilus koht on, suvel sinna minna näiteks. Nüüd see kooslus, see taimekooslus on nagu säilinud.

JM: Mhm.

AP: Paljus seal. Muidugi, eks see võsa hakkab oma tööd tegema, aga-aga noh... Võib-olla sealt annaks ka ühe ruutmeetri veel, ma ei tea. Neli-viiskend tuhat eri liiki /.../.

JM: Ta näeb juba kaardi peal ilus välja. Selline...

AP: Ja kusjuures tal on ka niimoodi, et mäe, mäe, mägi nagu, mets tõuseb märke seal taga.

JM: Mhm.

AP: See Härgla poolne osa või see. Vat see siit, jah. See on nagu ka mäe, mäeseljandik jälle.

JM: Mhm. Mhm. Kas vanasti ei old selle paiga kohta mingit lugu liikvel või? Kas vanaema lastele niukest unejuttu ka nagu muinasjutu mõttes loeb? Niimoodi vanast ajast meeles?

HP: Raamatutest.

JM: Ikka raamatutest, jah.

HP: Muinasjutte, jah.

ERA, DH 657 (13) < Juuru khk., Pirgu k., Pihelga t. – J. Metssalu, P. Vahtmäe < Helju Pajur, s 1926; Andrus Pajur, s 1960 (2009)

JM: Oota, mis sõeru see oli?

AP: Sirgisõeru.

HP: Sirgi.

AP: Noh, teda nimetati Sirgisõeru, noh.

JM: Kas see oli siis kellegi nime või mille järgi see Sirgi?

HP: Seal oli... Kas see oli vahepeal heinamaa seal see Sirgi?

AP: Ma ei tea.

HP: Ei tea.

AP: Tähendab ta praegu on igal juhul riigi jagu aga-aga... Aga noh, vat siis kui siin Tammel veel ju Ats elas ja siis nemad tegid ju viimati tegi ju metskond sealt, varus ju metsloomadele sööta sealt. Siis ta oli hästi, hästi korras. No sarapuu tungib lihtsalt peale.

JM: Mhm.

AP: Sarapuu ja kask. Kasevõsa.

HP: Ja muidu ta oli jah, niisugused tammed olid ainult. Ja oli hea niita sealt ja.

AP: Ma ütlen suvel, suvel on ta hästi ilus. Ilus koht. See, kuna see mäekülk oli ka seal vastas on, siis kui tuul on nagu õigelt poolt, siis, siis lööb kogu selle aroomi. Noh, kui see õhk veel seisab ka, ja-ja see päike soojendab ja. Teeb sellise noh, siukse ilusa, ilusa elamuse võib sealt, aroomielamuse saada. Ei ole vaja lõhnasid poest osta. Et täielik buklett tuleb sealt välja, kui, kui-kui noh, õigel päeval ja... Selles mõttes õigel päeval, et õhuniiskust on heasti ja-ja samas soojust ja. Vat ennem äikest, vat siis sinna sattuda siis. Ma ütlen, see liigirohkus, et iga taim lõhnab omamoodi.

JM: Mm.

ERA, DH 657 (15) < Juuru khk., Pirgu k., Pihelga t. – J. Metssalu, P. Vahtmäe < Helju Pajur, s 1926; Andrus Pajur, s 1960 (2009)

Sirgi heinamaa

[Kuulus Männiku asundustalule nr A16 \(rahva hulgas ka Sirgi, Türmu\)](#)

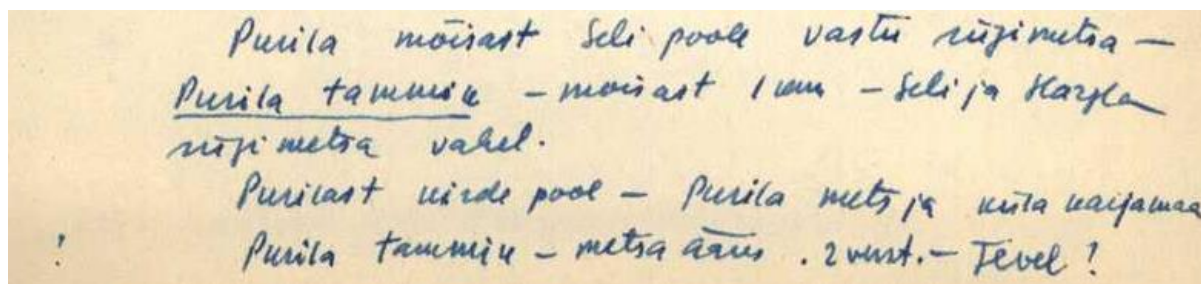
[89] (277817) juu es2 s

UURITAVAL ALAL: Võlu metsa heinamaa

Seejärel käime Härglas. Räägin murest seoses Tammiku värava ja sealse ilusa tammemetsaga, kuhu tahetakse teha paekivikarjäär. Mõisa juurde jõudes avastab Karen, et ühe kõrvalhoone seisund on tugevasti halvenenud, katus on sisse vajumas. Ta läheb kiiresti olukorda pildistama. Ma, teades siinset asulakohta hästi ja olles siin juba piisavalt keraamikat korjanud, otsustan astuda raamatukogust läbi ja rääkida Evi Toomiga. Selgub, et ta vanaisa võtnud teda kaasa Võlu metsa heinamaale – sellist toponüümi kuulen esimest korda. Seni teadsin Võlu aasa seal metsas, aga nüüd siis on olemas ka viide sellele, et tervet metsa tajuti erilisena. Evi arvab, et tammikust ja selle kaitsmise vajadusest tuleks mul valla lehes kirjutada.

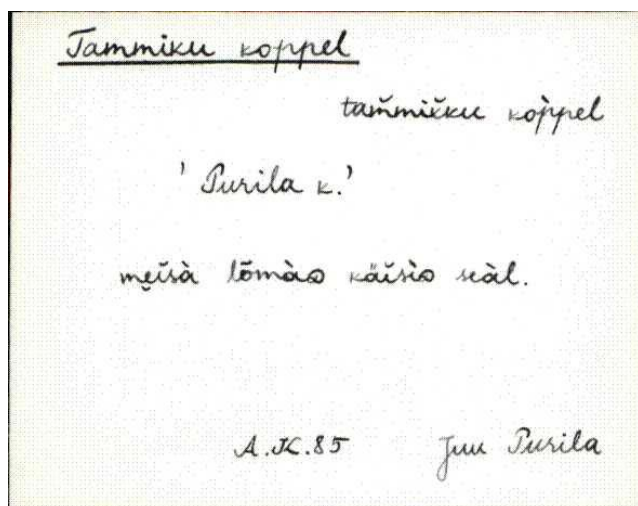
Jüri Metssalu. Maastikuinspeksioon Rapla ja Juuru kihelkonnas 16. aprillil 2013. Käsikiri Tartu Ülikooli arheoloogia kabinetis. Lk 4.

UURITAVAL ALAL: Purila tammik, Purila mets ja Küla karjamaa

[34] (2159641) juu varep2 purila

UURITAVAL ALAL? (Ei pruugi olla.) Tammiku koppel

[2] (278047) juu es2 t

UURITAVAL ALAL: Tammiku värav / Härgla värav

Kord tulnud Miku Ants, kes pärit Mõisakülalt, hobusega Härgla Tammiku väravast. Seal näinud ta tuld keset teed ja selle sees püherdanud hobune. Antsul läinud vankriratas alt ära ja hobune pistnud lõhkuma. Sellest ajast hakatud seda kohta kartma.

ERA II 224, 629/30 (8) < Juuru khk ja v, Sadala k, Saarikse t < Tallinn – Aia Jakobson < Lui Jakobson, 16 a (1939)

Tammiku värav on tuntud koht

JM: Kas Härglas oli mingi paik, mida kutsuti Tammiku värav?

AP: Jaa, see on praegugi. Tammiku värav. Seesama rist seal, kus Härglasse pöörab seal. Tammiku, Tammiku see läheb paremale siia metsa, Purila peale. See, kus Härgla-Purila otsetee on.

JM: Ahah. Öeldi Tammiku?

AP: No seda hüütakse praegugi Tammiku väravaks.

JM: Mhm.

AP: Bussipeatuse see koht.

JM: Aga miks teda nii kutsutakse?

AP: Kes seda teab.

JM: Kes seda teab.

AP: Ju siis tammesi seal. Seal on praegu ka tammesid.

JM: Mhm. Jah, siis seda on üsna lihtne leida, eks? Siin siis, jah?

AP: /.../ siit jookseb Purilasse. See on siin see Tammiku värav, siinpool teed.

JM: Nii et mitte päris risttee ees ei olnud ta, vaid veidikene nigu Purila poole, jah? See Tammiku koht.

AP: Tähendab noh, ei, ta oli jah, siin üleval. Siit nagu tõuseb, vat siin on see...

JM: See ülestõus?

AP: ...see kõrgusjoon.

JM: See tõusukoht, kust tee üles läheb? See koht?

AP: Seda nimetatakse Tammiku väravaks, jah.

JM: Mhm.

AP: See on praegugi Tammiku väravas, saame kokku Tammiku väravas.

JM: Selge.

ERA, DH 657 (34) < Juuru khk., Pirgu k., Pihelga t. – J. Metssalu, P. Vahtmäe < Helju Pajur, s 1926; Andrus Pajur, s 1960 (2009)

Maa-alune käik Härgla mõisa keldrist Tammiku väravasse

VV: Seda siin vist võib-olla küsiti ka, et mingis mõisas, kas mingisuguseid kummitusi või midagi iseäralikku nähtud?

VA: Mina ei tea, mina vanasti... Noh, vanasti olevat seal mõisa keldris, päris Härgla mõisa keldris ju. Olevat leitud seal inimese pealuud ja, et karistuseks olevat visatud sinna talupoegi, noh siis kui veel pärisorjus oli. Mis see oli siis – tuhat kaheksasada kuuekümnendal või, kuuskend üks või millal Vene tsaar kaotas pärisorjuse. Ma ei mäleta ka ajaloost seda, see on

kirjas, aga-aga noh võib-olla pärast enam ei visatud. Siis ei tohtind ju.

VV: Seda on räägitud, et sealt on leitud?

VA: Jah. Seda on räägitud. Ja minu isa oli suur ajaloo huviline, tema alati kõike asju uuris ja puuris. Ja tema ütles, et sealt kunagi, tema on kuulnud, sealt on leitud.

VV: Aga kus see mõisa kelder on siis?

VA: See on kohe nagu see peauks on. Mõlemal pool on nisuksed, noh, mis lähevad alla.

VV: Peahoone all siis nagu?

VA: Jah, peahoone alla. Jah, aga sealt räägiti, seda rääkis isa ka, et kui, kui et Põhjasõda oli ja, jah-ja siis selleks ajaks oli sealt mingi, mingi käik oli kaevatud, see on ju kõik oletused ainult.

VV: Mhm.

VA: Mingi käik oli sealt mõisa keldrist kohe, kohe päris siia maantee, Tammiku värava, siia teeristi kohe kaevatud. Et põgeneda saaks. Aga need on ju ainult ju jutud. Seda ju ei tea.

VV: Seda otsitud ei ole?

VA: Ei, poisid ei ole otsind. Poisid on seal keldris pööramas küll käisid ennemalt, aga noh nemad mingid käikusid sealt sedasi... Noh, mis asja, 400 aastat vana, need on kõik sisse nii, nii kõvasti sisse vajund, et see on võimatu otsida. Aga sedasi, seda rääkis minu isa jah, mina ei tea, muud ma ei tea.

ERA, DH 655 (7) < Juuru khk., Härgla k., Tammemäe t. – V. Valper < Valve Adra, u 65. a (2009)

KS: Et aga mingit siukest kohti, kus oleks kedagi karistatud või-või tapetud, siukesti kohti pole olnud? Et noh, siin vaevalt, et külas oma võlla-- võllakoht oli?

VA: Ei olnud, seda ei olnud.

KS: Siukest ei olnud, jah?

VA: Kes pekka sai, sai mõisa tallis oma keretäie kätte ja või midagi kurja tegi, pandi mõisa keldrisse. Selle /H/ärgla mõisal on ju kole sünge kelder seal all.

KS: Ahah. Ma käisin seal ühes keldris niimoodi. Seal on augud lahti tehtud, õhutatakse, et siis pääses ühte sisse. Et see, mis nüüd siinpool otsas on.

VA: Mhmh.

KS: Jah, et tegin, tegin paar klõpsu seal.

VA: [haigutades] Ja muidugi, muidugi nad rääkisid omal ajal sedasi ju, inimesed ka, et-et--et siia, et mõisast, mõisas oli mingi salakäik olnud sealt keldrist. Ja see olevat tulnud siia Tammikuvärava mäele.

KS: Ahhaa!

VA: Niisu-- Nii pikk käik. Aga-aga kas see olemas on olnd, ma ei tea seda.

KS: Mhmh.

VA: Ja kas rääkijagi teadis seda. Aga niiviisi räägiti.

KS: Ahah, et siuke varuäljapääs nagu?

VA: Jah. Et-et-et noh, vanal ajal. Siis, ku, noh, sõdasid kardeti.

KS: Mhmh.

VA: Vene riik sõdis ju paljudega noh.

KS: Jaa!

VA: Et see polnd ju võimatu.

KS: Ega jah.

ERA, DH 279 (41) < Juuru khk, Härgla k, Tammemäe t < Juuru khk, Härgla k, Härgla mõisa valitsejamaja < Juuru khk, Mõisaküla, Kubja t - Epp Tamm, Kristen Suokass < Valve Adra, u 65 a (2009)

Tammiku värav on tore ja kuulus koht, vana nägemus on meeles, käimisest läbi tammiku

JM: Kus kohas see Härgla Tammiku värav on?

AN: Aga vaat, Tammiku värav on seal, kui Härgla mõisast nüüd hakata minema, üks ole sinna maantee poole. No ütleme, läeme Härgla mõisast nii kaua kui maanteeeni...

JM: Jaa.

AN: ...ja üle maantee on ju kohe tammik. Noh, see mets.

JM: Ahah.

AN: Ja seda öeldigi Tammiku väravat. Noh, mina tean niimoodi.

JM: Kas need väravad olid siis nagu maantee ääres?

AN: Neid väravaid ei olnudki, aga nagu seda, seda minekut sinna metsa hüüti, et Tammiku väravas.

JM: Aa, see oli siis nigu teisel pool...

AN: Üle maantee.

JM: ...maanteed. Aga jäi otse selle koha peale, kust tuli tee...

AN: Jah.

JM: ...mõisast?

AN: Jah. Ma ütles, kas ta täpselt on, aga umbes. Sealt läks ju Purila poole läbi selle tammiku.

JM: Läks tee?

AN: Jah.

JM: Tammik oli seal, jah?

AN: Oli, aga minu meelest seal oli igasugu puid, aga...

JM: Kutsuti tammik?

AN: Aga-aga ikka kutsuti tammik ja Tammiku väravas.

JM: Vaata kui hea, et me nüüd siis selle saime paika.

AN: Jah.

JM: Mina isiklikult ei teadnud, kus see Tammiku värav on.

AN: Sest sai ju käidud, üks ole Lohu jaamast ja Hagudi jaamast. Ja kui Hagudi jaamast tuled, näiteks kui ma tuln Hagudi jaamast ja Saaruksele oma koju läksin. Ja tuln siis, minu meelest nagu läbi Purila küla, üks ole. Hagudi jaamast, hakkad sealt kuskilt tulema, tuln läbi Purila küla ja-ja sinna tammi... Härgla tammikusse ja siis Tammiku väravasse välja. Ja sealt siis Härglasse ja Härglast jälle läbi metsa Saarukselle.

JM: Kust siis üle jõe sai?

AN: Noh, sild käis ju siis.

JM: Mitte Saaremõisa sillast, vaid kuskilt mujalt?

AN: Jaa, Härglast käis...

JM: Aa, õige, seal Kaeramaa juures ja seal on sild, üks ole.

AN: Ei, sild oli otse mõisa külje all.

JM: Ahah.

AN: Vaata, pärast ta tehti sealt Kalda küla alt või kuskilt tehti sild.

JM: Jaa-jaa-jaa.

AN: Sel ajal käis Härgla mõisa juurest, kas see oli kuivati, või mis asi see oli, see hoone seal, sealt käis sild ju.

JM: Mhm. See...

AN: Ja Kaeramaa alune oli see koht, mis kevadeti ju ujutas üle...

JM: Mhm.

AN: ...hirmsasti. Siis sinna külamehed tegid laudtee, et lapsed saaksid käia koolis ja.

JM: Mhm. Siin on nüüd teilt endalt selline tekst, et: „Kord tulnud Miku Ants, kes pärit Mõisakülalt, hobusega Härgla Tammiku väravast. Seal näinud ta tuld keset teed.“ See on seesama.

AN: Võib küll olla.
 JM: Võib olla, eks ole?
 AN: Võib olla.
 JM: „Ja selle sees püherdanud hobune.“
 AN: Vat see tuleb mul nüüd meelde. Et hobune oli püherdanud selle tule sees, see pidi ikka üks hirmus nägemine olema. Kes see oli – Miku...?
 KN: Miku Ants.
 JM: Miku Ants.
 AN: Miku Ants, jah. Mõtlen kelle, kelle isa siis tema võis olla.
 JM: A see jutt on kirjutatud vennalt Lui Jakobsonilt, kes on olnud tol hetkel 16-aastane.
 AN: Ahah. Tema oli minust 3 aastat vanem. Noh...
 KN: Lui oli igavene krutskivend ju.
 AN: Jah.
 KN: Vanaisa võis talle rääkida.
 AN: Tea... Jah, aga ma mõtlen praegu selle Tammiku värava peale, et see oli ka üks nisuke tore koht, et selle kohta võib rohkemgi juttusi olla. Sest see oli omamoodi nisuke kuulus koht. Ma ei tea, millepärast ta oli kuulus. Aga räägiti Tammiku väravatest. Seal bussipeatus on nüüd ja. Kui lõunase bussiga Raplast tulla.
 JM: Kas see mingi hiiekoht ei võind olla?
 AN: Hiieest ei olnud juttu.
 KN: Ta kunagi ju võis olla, noh, kui see tammik oli.
 AN: Jah, miks mitte. Miks mitte. Hiiekohti, neid oli ju tihedalt, ega neid siis nii harva ei ole, nüüd nagu me teame.
 JM: Ikka igal vanemal külal oli oma hiis.
 AN: Jah.
 JM: Seda ma vaatan küll praegu, et paljudel-paljudel küladel on olnud. Ma kaardi peale panen nüüd infot. No vat, siis see läks kokku praegu selle tulenägemise jutuga.
 AN: Jah.
 ERA, DH 569 (99) < Juuru khk, Juuru v, Jaluse k, Kunila t < Juuru khk, Juuru v, Sadala k, Saarikse t - Jüri Metssalu < Aia Nurm ja Karin Nurm (2009)

Tammiku värav ehk Härgla värav

KS: Aga nüt, e- nojah. Kus see Tammiku värav on?
 KK: Tammiku värav... Mõisast tuleva ja Pirgu ja Juuru tee ristmik...
 KS: Ristmik...
 KK: Suur kivi on seal.
 KS: Siin on suur kivi, eks?
 KK: Jah.
 KS: Ahah. Selle vastas jääb siis.
 KK: No seal jah, tammed kasvasivad.
 KS: Mhm.
 KK: Seal on veel praegalt mõned järgi. Mööda seda Purila poole minna.
 KS: Siiapoole tulla, ahah. Jah.
 KK: Tee servas on näha mõned suured vanad tammed.
 KS: Jah.
 KK: Aga siin oli varem neid rohkem.
 KS: Ahah.
 KK: Midagi tammikutaolist oli isegi.

KS: Tammikutaolist oli siin.
 VV: Seda teeristi siis kutsutaksegi Tammiku värav?
 KK: No jah, nüüd on muudetud Härgla väravaks too.
 VV: Mhm.
 KK: Härgla.
 KS: A miks ta just väravaks kutsuti?
 KK: Vat siin lihtsalt võib-olla... Siin olid hobuste koplid ja... Loomade tarandid. Ja siin oli siis, värav läks siit nurgast sisse, sellesse tammikusse. See kohe siit.
 KS: See?
 KK: Nurgast, jah.
 KS: See on, ahah. Et siis siin sellepärast kutsuti Tammiku väravaks. Aga selle kohta ei ole mingeid jutte olnud? Et seal midagi kummalist oleks juhtunud või muidu mingit juttu?
 KK: Ei, selle kohta pole midagi nagu kuulnud.
 KS: Mhm.
 VV: Eile räägiti, et seal tammikus oli mingitel aegadel jaanituld tehtud.
 KK: See võib-olla küll.
 VV: Ahah.
 ERA, DH 271 (24) < Juuru khk, Mõisaküla, Kassisaare t - Valdo Valper, Kristen Suokass < Karl Kivitoa, s 1934 (2009)

Tammiku väravaks kutsutakse ka kogu ristteed

MS: Aga Tammiku talu või Tammiku värav?
 TT: Tammiku värav – oot-oot-oot, see on Härglas, peaks olema.
 MS: Mis asi see on siis?
 TT: Seal on nüüd Aasa talu, on minu meelest.
 MS: Ahah. A mis selle kohta on räägitud või mismoodi ta värav on?
 TT: No vat ei tea. See Härglast läheb nüüd Purilasse sealt läbi metsa, see otsetee on ja. Niuke risttee on kuidagi.
 MS: Risttee on seal kohas või?
 TT: Jah.
 MS: Mhm.
 TT: Siit keerab Härglasse sisse ja siit läheb, teiselt poolt läbi metsa, saab kohe otse, saab Purilasse.
 MS: Ja kust see Tammiku värav siis on?
 TT: Ei noh, et see-see, seda kohta nimetati.
 MS: See siinpool tee siis?
 TT: Üleüldse kuidagi seda.
 MS: Tervet seda ristteed...
 TT: Ristteed seal, jah.
 MS: ...kutsutakse Tammiku väravaks?
 TT: Jah.
 MS: A kus see tammik siis on?
 TT: Ei mina tea. Kas siin... Eks see mets võib-olla, et midagi seal natukse oli, aga...
 MS: A mis seal siis nähtud on?
 TT: Ei, kas nähtud nüüd midagi on, aga lihtsalt, et see kohanimi ja... Kuidagi nii teda kutsuti seal.
 ERA, DH 549 (76) < Juuru khk, Juuru v, Juuru al < Juuru khk, Juuru v, Maidla k, Kopli t - Ave Taavet, Mari Sarv < Taivo Tullus, s 1946 (2009)

Vanapagan käib neljapäeva öösel Tammiku väravas ristteel ja võib-olla ka Mõisakülas

VV: Kas sest Tammiku väravast on midagi?

HA: Küll teame, kus ta on, aga miks ta Tammiku värav on. Seda tammepuud seal on.

SE: Jah, tamm.

HA: Lihtsalt...

KK: Ilmselt tammede pärast, jah.

HA: Või oli mõni värav ka kunagi, ega me sedagi ei tea.

SE: Tammiku värav on...

VV: Kus see Härgla, see puistee...

HA: Puistee lõppeb ristteega.

SE: Puistee ja kus on see suur kivi, ja-ja teinepool on uhke elamine.

HA: Rist, see on nigu risttee on seal. Käib, vanapagan käib seal ju neljapäeva öösel.

KK: Härgla väravaks nüüd nimetavad ka vist.

HA: No nemad, kuis nemad... Me ütleme ikka, lähed bussi peale, lähed Tammiku väravasse, eks ole.

SE: Jaa. Meil on ka ju, käib vanakurat siin teeristil. Meil on ju ka teerist.

VV: Miuke see teie teerist on?

HA: Ei ole.

SE: Mis Kupjale ja Kivitoa poole jääb.

HA: Ei, siin see uus tee, ta siia oska tullagi.

SE: Miks sa seda arvad?

HA: Ta ka vana, vanaaja inimene juba.

VV: Aga kas keegi on näinud midagi?

SE: Ei ole.

ERA, DH 654 (30) < Juuru khk., Mõisaküla, Juku t. – V. Valper < Haldi Ausmees, s 1936; Salme Eenlo, s 1928 a; Karl Kivitoa, s 1934 (2009)

UURITAVAL ALAL: Tammiku töölistemajad (Ruustaku)

Tammiku tööliste elumajad: I - alles, II - alles, III - ei ole enam alles. Tammiku ääres oli 4 maja - 2 on alles, 1 pole, 1 lõhuti. Vanaad majad - 24-48 puit, uused majad - 24-48 puit.

Priistrõna - alles, elab / Tammiku tööliste majad - s.v.

[37] (2159647) juu varep2 purila

UURITAVAL ALAL? Teo kopel / Teokoppel ja Härgküla/ Härgla Sihi tee

Teokopel - mäisa uari uari - teomeeste lemad -
Härgküla Sihi tee lähed sellest lovi.

[34] (2159641) juu varep2 purila

UURITAVA ALA SERVAS Kataloogis tähendusliku sõna „park“ ja maastikulise läheduse tõttu.

Russalu park ja paemurd

Russalu on talu nimi, 1930ndate aastate katastrikaardil nr A20, kirjas veel ka 2000. aasta Eesti kaardil mõõtkavas 1:50 000, tänapäeval Arpo katastriüksus.

Russalu park
russalu park
'Seli v.'
seal oli leppik, parki
pele kesasi.
J. K. 72 juu Seli

[68] (277375) juu es2 r tagakülg

See koht tundub olevat Purila mõisa maal praegusest Arpo elamust ca 400 m lõunas Seli ja Purila mõisa piiri ääres, kus on reljeefkaardil näha paeaugud. Vanal katastril on tähis „i“ – see tähendab leppemärkide seletuse järgi „kõlbmata maa“.

Purila
Paemuru Purilas ei oleud - luba poteta -
mikus loodi paat Seli piirilt Russalu paigist -
kännilised kivid.

[30] (2159633) juu varep2 purila

Järgnevast selgub, et see ongi see koht:

Russalu park - vaine, ^{lepp} pöldude vahel - seal
on paemuru augud - vasesad uariid jalutamas -
Seli ja Purila vahel - kumama ja nurga vahel.
Osa Purila, osa Seli maa.

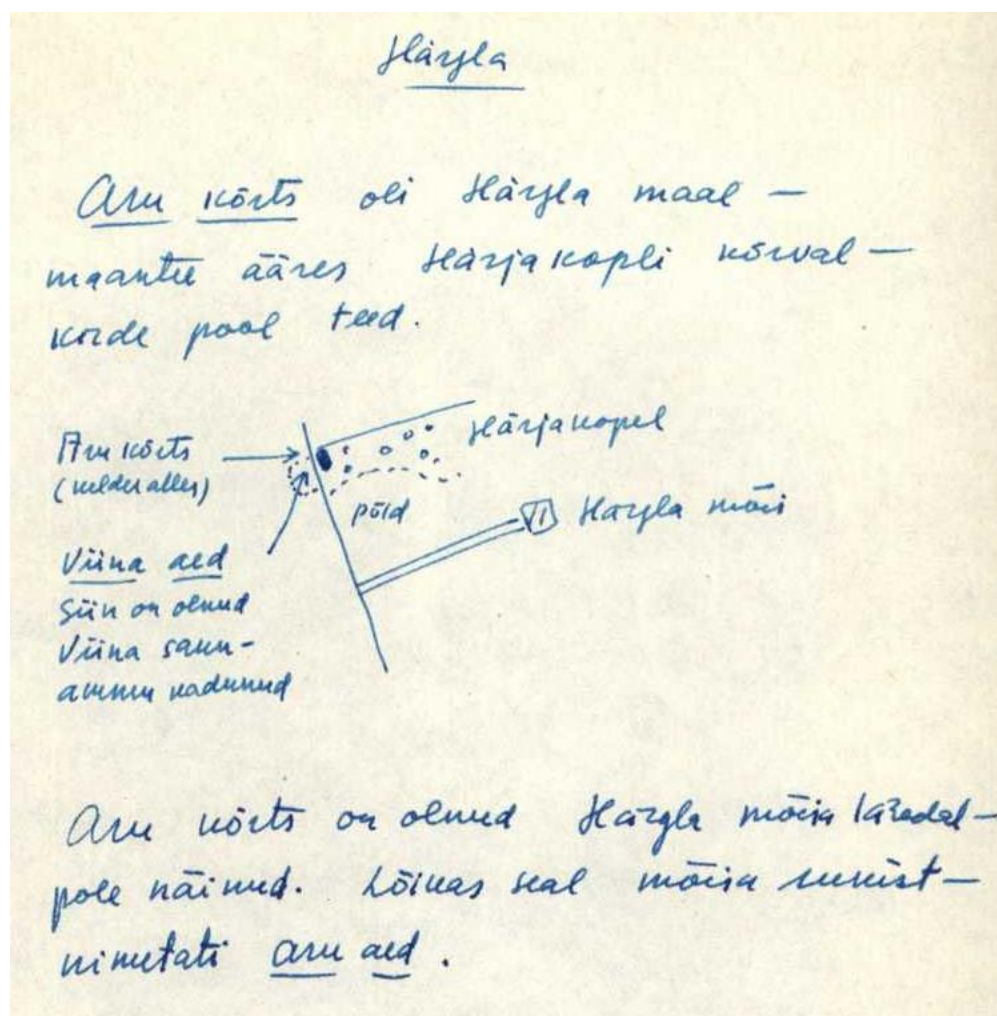
[34] (2159641) juu varep2 purila

Russalu park - Puitla ja seli püüti - poolen.
 Pargis on koopad ja augud.
 Kuumi võetud siit.

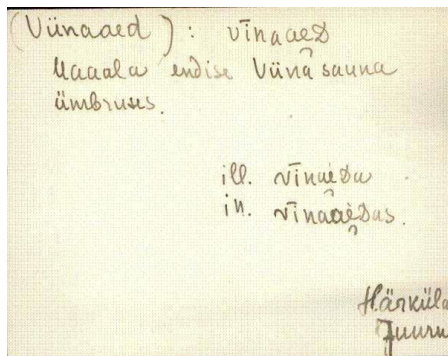
[7] (2151421) juu varep2 seli+1

Kuigi jääb uuritavalt alalt napilt välja, kõneleb sellest, et esteetiliselt eesmärgil hoitud ja väärtustatud loodust oli mõisasüdametest kaugemal ka, nii nagu on viiteid Mõisa metsa ehk Tammiku metsa hoidmisele parkmetsana.

UURITAVAL ALAL: Aru kõrts / Aru aed / Viina sauna / Viina aed / Härja kopel / Härjakoppel / Härjakoppel

[10] (2150807) juu varep2 härjla

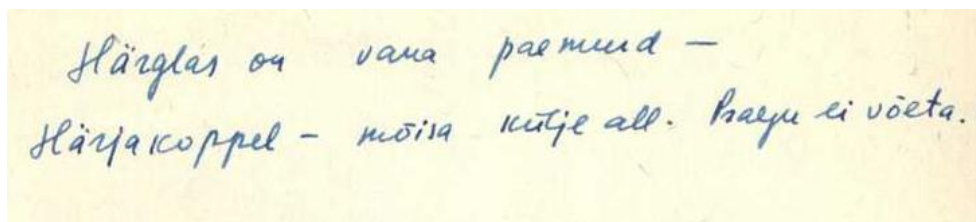

[5] (273143) juu eki1 s-ü

Ma olen eluaeg siin elanud, aga ega ma ei tea sest Viina talu nimest midagi. Eks Härgla mõisa viinakoda siis oli siin taga. Nüüd on kõik metsa kasvanud, ei tea, kus ta seal oli.

EFA II 55 (12) < Juuru khk, Härgla k, Viina t – Mall Hiimäe < Kaidi Riis, 55 a (2009)

Servaga UURITAVAL ALAL: Härjakopel / Härja koppel / Härjakoppel / Härja kopel – paemurd

[14] (2150815) juu varep2 härgla

Härgla mõis

Härglaaopel - Härgla mõis ja Kaldas
küla valdkoos - metsatükk - lähed maan-
teeni välja - mets - vanasti näisid
härjad sees. Päämuru aueusid täis-
põletati lüpsia.

Härglas tellused si tähtud

— x —

Härgla Härglaaopelis (mõisast põhja pool,
teest ida pool, kapiini talust lõuna pool) on
olnud preemiid ja lüpsiaahtud -
Karkna as.-talus maal (om. suu) . Seal on
vana kaev .

[17] (2150821) juu varep2 härgla

Servaga UURITAVAL ALAL: Tika mets

Tika mets - kõrge kõva maa . Kuusk ja kask.
Tika metsa ja Lammaste kopli vahel on Ristikivi
Tika mets - Kängla poole (Saare mõisa) teeristist.
Tikkaru pood ja koorejaam - mõni samm Saare mõisa
tee otsast linna poole.

[8] (2150803) juu varep2 härgla

(Tikamets): tikramets.
Rügi mets.

ill. tikrametsa
in. tikrametsas

Härkiila
Jummi.

[23] (272933) juu eki1 s-ü

UURITAVAL ALAL? Andresesõerd / Seermanni sõerd

Võib asuda ka kuskil mujal, sest Seli ja Härkiila mõisa piiril on rohkem metsa.

(Andresesõerd): andresesõerd.
Mets Seli ja Härkiila v. piiril.
Teine nimi: Seermanni sõerd.
vt. Seermanni

ill. andrese sõerd
in. andrese sõerdus.

Härkiila
Jummi.

[1] (271777) juu eki1 a-k

(Seermannisõerd): seermannisõerd
vt. Andresesõerd.

ill. seermanni sõerd
in. seermanni sõerdus

Härkiila
Jummi.

[19] (272781) juu eki1 s-ü

UURITAVAL ALAL? Eerikhansu põld / Eerikansu väli – Pigem jääb välja, Varemäe talu juurde.

(Eerikhansu): Eerikansu
Põld Ristikivil.

ill. Eerikansu põllule
au. Eerikansu põllul.

Härgküla
Juuu.

[7] (271829) juu eki1 a-k

Härgküla

Kruusaangu väli ja Eerikansu väli
Härgküla maal, kus praegu Varemäe as. l.
Kas seal on varem olnud Eerikansu talu –
ei tea!

Varemäe talu : 1) Härgküla maal – asundustala
2) Pikkus!, ka asundustala

Lambanopel – Seli arust sola pool!

Selist!

[5] (2150797) juu varep2 härgla

UURITAVAL ALAL: Ristikivi talu / Ristikivi saun

Ristikivi talu - alles. 2 km linna pool – 3 püst-
kões majas 3 püst eland-
oli suu reketuba. Eesti
afal anti maad püüde –
fektis asundustalus

[9] (2150805) juu varep2 härgla

Härgla

Ristikivi (→ 2-veest. kaart) - oli talu
moodi, mõisatöölised sees - algul 3,
pärast 2 peet, Härgla maal. alles.
"Kõrdu kolhoos" - enne Tiina metsa.

[18] (2150823) juu varep2 härgla

tekst	Teksti ID	kogumiskoht	koguja	informant	kogumisaeg
Härglas Ristikivi saunas oli kratt. Ei saand hinge selleks ajaks kätte, kui oli lubatud, siis ta hakkas kiusama: loopis kerisekive ja kolistas toa peal.	ERA II 19, 399 (28)	Juuru khk., Rapla v., Purila k., Vahi t.	Rudolf Põldmäe	Ants Küün, 85 a.	1929

Tika mets - kõrge kõva maa. Kuusk ja kask.
Tiina metsa ja Lambakopli vahel on Ristikivi
Tika mets - Härgla poole (saaremoisa) teeristist.
Tikkaru pood ja koorejaam - mõni samm saaremoisa
tee otsast linna poole.

[8] (2150803) juu varep2 härgla

Tika ja Lambakopli vahel põld - uue viina-
vabrikut arutas tegi - väga palpeerluse - lambad
käisid peal - jättis maha - istutas metsa peale.

[8] (2150803) juu varep2 härgla

02:08-03:54 Ma tahan veel... (Ristikivi sauna ei tea, Ristikivi see, kus Leeni ja Kivi maja, ühegi talu nimi ei ole: Lageda, Kopli, Lepiku asumit hüütakse Ristikivi, Pihelga maha põlenud, võib-olla oligi Ristikivi; Ristikivi sauna jutu kommentaar: Küünid elasid Purila Vahil, HA teadis ilmselt jutustaja poega, ka Hans, ammu surnud, nüüd elab seal SE tuttav Peever) andm

ERA DH 654 (24)

Heldi Ausmees (HA), s. u 1936 < Juuru khk., Mõisaküla, Mikhli t. < Juuru khk., Mõisaküla, Jaagu t. ;

Salme Eenlo (SE), s. u 1928 < Juuru khk., Mõisaküla, Juku t.

Fon., küs., foto: Valdo Valper

UURITAVAL ALAL: Tammemäe talu tamm ja kask

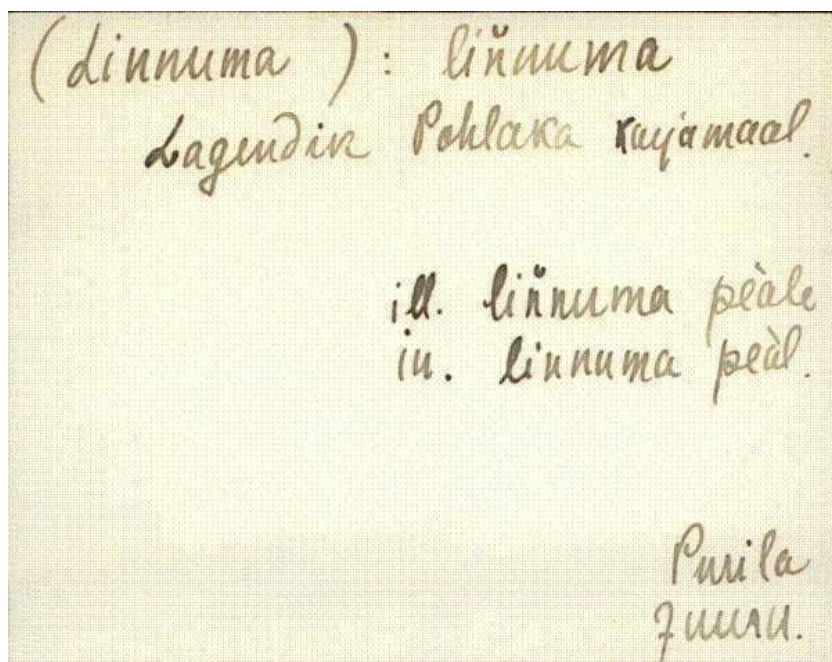
Meie maja on Tammemäe talu. See tamm oli väike, kui me siia selle maja tegime. Ja selle järgi on nimigi sel talul.

Meil on kask ka õues. Kes tuleb võõras, siis ikka ütlevad - ma olen tahtnud maha raiuda, et on peenardel varjuks peal, - ütlevad, et ei tohi, see on maja õnneks.

50 aastat olen siin juba elanud.

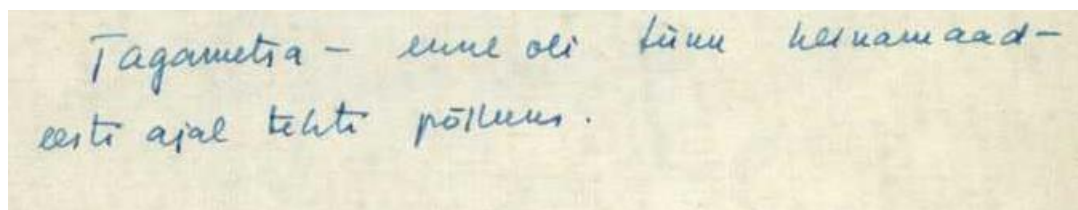
RKM II 401, 484 (21) < Juuru khk, Härgla Ridaküla, Tammemäe t – Mall Hiimäe < Anna Adra, s 1912 (1987)

UURITAVAL ALAL? Linnuma lagendik

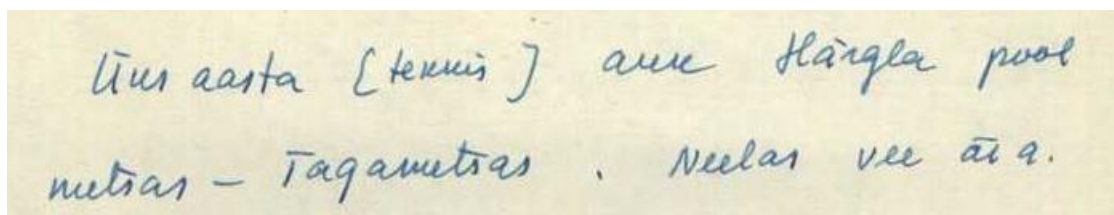
[7] (272285) juu eki1 l-r

UURITAVAL ALAL Tagametsa

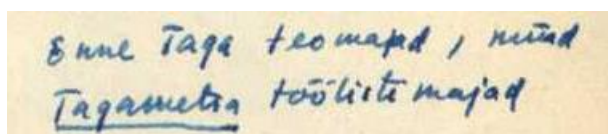
[5] (2159583) juu varep2 purila

UURITAVAL ALAL Tagametsa auk (Tinglik nimi. Kuidas kutsutakse?)

[10] (2159593) juu varep2 purila

UURITAVAL ALAL Tagametsa töölistemajad (Praegune Ruustaku)

[31] (2159635) juu varep2 purila

45:33 – 48:14 Ennem, mõisa aegas oli siin... (/.../ Purila moonakad elasid Tagametsas, mõisa juurest Härgla poole minna; oli 3 moonakate maja, igas majas 2 peret, lagunened /.../) andm/ol/j

Ants Randver (ARa), snd 1940, Juuru khk., Rapla v., Purila k. < Rapla khk., Rapla v., Rõa k., Soone t.

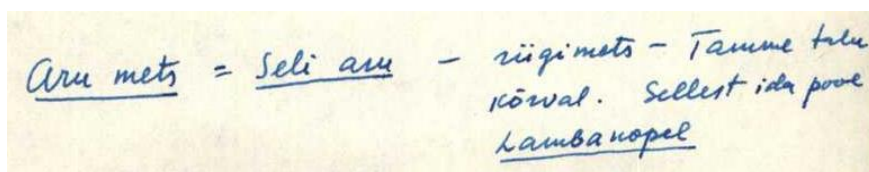
ERA, DH 547 (23)

Anne Riga (ARi), snd 1937 Juuru khk., Rapla v., Purila k < Pilstvere khk., Türi v., Villevere k.

Anne Riga elab Purilas 1957. aastast.

Fon., küs., foto: Ave Taavet

UURITAVAL ALAL: Aru mets ja Lambakopel

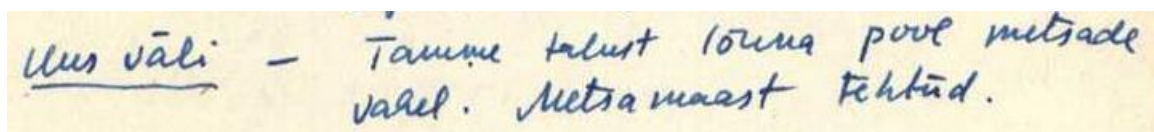

[7] (2151421) juu varep2 seli+1

Lambakopel – Seli arust ida pool! Selist! [5] (2150797) juu varep2 härgla

UURITAVAL ALAL? Uus väli

Üldiselt tundub olema mets, ka verstakaardil, ühel nõukogudeaegsel kaardil on tähistatud pigem raielank.

[3] (2151413) juu varep2 seli+1

Uuritava ala talud ja saunad

Jaotus külade kaupa on toodud praeguse haldusjaotuse järgi

Kui talu kohta on infot Endel Varepi kogus, siis on see kataloogi põhiosas.

Kuni 1918:

Härgla:

Ristikivi (vanadel kaartidel ja mõisate hindamistoimikutes)

Viina (vanadel kaartidel ja mõisate hindamistoimikutes)

Purila

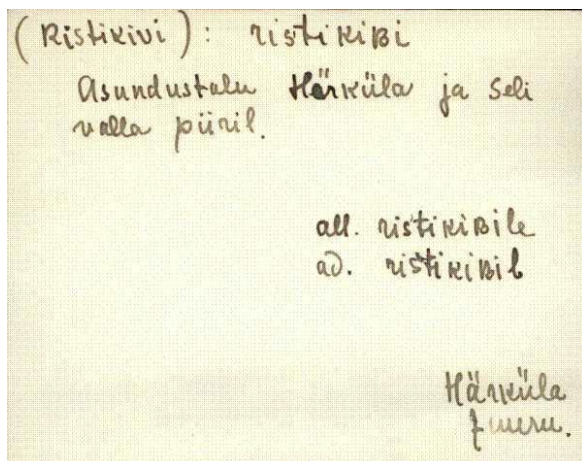
Tööliste majad (tänapäevane Ruustaku)

Alates 1918:

Numbrid ja omanike nimed talunimede juures pärinevad 1930ndate aastate katastirkaardilt ja Rahvusarhiivi katastritabelist.

Härgla:

Ristikivi A15, Pihelgas, Johannes

[1] (272715) juu eki1 l-r

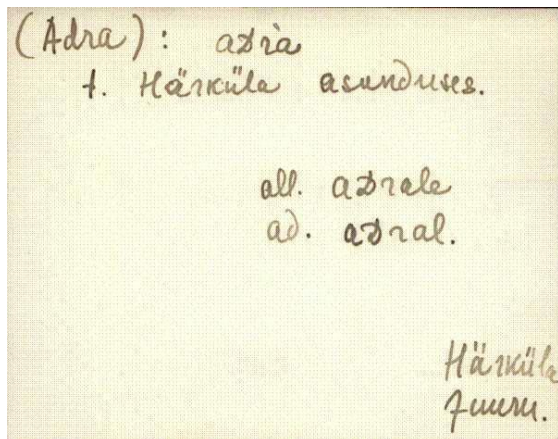
Lageda A59, Flaur, Johannes, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole
Kopli A60, Aasujõe, Mihkel, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Viina A72, Miilen, Anna, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Sõeru A71 (praegune Eha), Tiismann, Jaan, praegune Aasa on rajatud vana Sõeru kinnistu jagamisega, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Salu A43, Arro, Hans, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Adra A44, Adra, Eduard, Aleksander

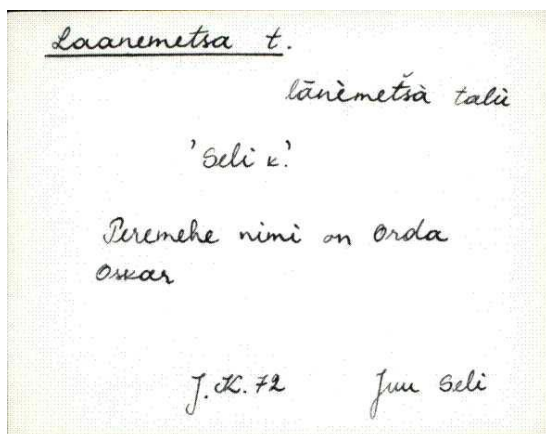
[1] (271759) juu eki1 a-k

Tammemäe A85, rajatud Adra jagamisel, omaniku nime Rahvusrhiivi katastritabelis ei ole, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Väljaotsa A58, Ööpik, Johan, sedelit EKI kohanimekartoteegis ei ole

Pirgu:

Laanemetsa A14, Orda, Oskar, tänane Massu on rajatud vana Laanemetsa kinnistu jagamisega

[1] (275707) juu es2 l